

Ugrabitev in umor zakoncev Hribar (5.)

IVO ŽAJDELA

Kaj je pri vosovskem umoru zakoncev Hribar 6. januarja 1944 res? Seveda marsikaj. Domačin mi je lani povedal, da je pred časom v Preddvoru opazoval enega od krivcev (umrl je leta 2017), ki je oprt na palico dolgo zrl proti cerkvi sv. Miklavža. Ta naj ne bi sodeloval pri umoru, ampak naj bi odločal.

Cerkev sv. Miklavža nad Mačami in pod njo z grmovjem obraščen skrivnostni vodnjak

Za ugrabitev, mučenje, posilstvo in umor zakoncev Hribar sem slišal že v 90. letih. Takrat sem prijateljaval z Zdenkom Zavadlavom, ki je bil po vojni visoki oznovec v Mariboru. Sodeloval je pri množičnih pomorih na Pohorju nad Hočami. Ker se je kasneje objestno obnašal, so ga zaprli in »obsodili« na smrt, potem pomilostili, v zaporu je bil več let. V času slovenske pomladi, že v drugi polovici 80. let se je svojim krvnikom maščeval s tem, da je začel pisati o resnici medvojnih in povojnih dogodkov. Že takoj v prvem letu formalne demokracije, leta 1990, je napisal izjemne spomine, v katerih je opisal tudi svoje sodelovanje pri pomoru na Pohorju. Bil je prvi in do danes edini, ki je o tem javno pisal. Veliko pozneje se mu je pri pričevanju o medvojnih in povojnih zločinih komunistov pridružil še drugi oznovec, Albert Svetina - Erno. Tudi njegova izpoved je bila nekakšno maščevanje režimu, ki ga je prisilil, da je emigriral in je moral vse svoje preostalo življenje preživeti zunaj domovine.

Skrivnostni vodnjak

Zavadlav je živel z Vero Trampuž, ki je imela vikend v Bašlju. Ker nista imela avta, sem ju velikokrat peljal iz Ljubljane tja. Ob teh priložnostih smo se veliko pogovarjali o medvojnem in povojnem nasilju. Zavadlav mi je omenil, da je v Bašlju od nekoga slišal, kako da so zakonca Hribar prignali do cerkve sv. Miklavža nad Mačami, ki je bila od vikenda oddaljena le kak kilometer. Tam da so ju mučili, njo posiljevali, potem pa ubili in njuni trupli vrgli v vodnjak ob cerkvi.

Dolgo sem potem živel s to zgodbo. Ker veliko hodim po Sloveniji in tudi v hribe, sem tako obiskal tudi obe cerkvi, sorodnici, ki stojita v strminah nad Bašljem in Mačami. Do sv. Miklavža sem šel prav zato, da bi videl, kje je tisti »skrivnostni« vodnjak. Ogledoval sem grmovje na zahodni strani cerkve, ki je preraščalo ruševine mežnarije, vendar sledov vodnjaka nisem opazil. Tako je potem ostalo.

Izkop leta 2015

Potem pa je pred nekaj leti prišla v javnost vest, da je sorodnik Hribarjevih na-

Skrivnostni vodnjak (obraščen z grmovjem) pod cerkveno škarpo

šel grob v gozdu nekje nad Mačami. Torej je grob v gozdu in ju tako niso vrgli v vodnjak. 17. marca 2015 je Peter Hribar organiziral izkop, kjer so našli nekaj kosti in dve lobanji, ki sta bili na neobičajnem mestu. Ali, če sem natančnejši, na dobro pripravljene razstavi o izkopu v Kranju jeseni 2016 so zapisali, da je antropološka analiza pokazala, da gre za dve osebi: moško (večina kosti), žensko (lobanja in stopalnica). »Evidentno je bila moška oseba v jamo položena prva, s tem da je bila razbita lobanja pod preostalim trupom. Ženska je bila položena na moškega. Glede na to, da manjka celoten postkranialni skelet, je seveda možnosti za tako stanje več.«

Kje so Ksenijine kosti?

Potem je arheolog podal nekaj domnev, pomešanih z govoricami: »Po izročilu ljudskega glasu o mučenju in celo razčetrverjenju je najverjetnejša varianta dogodka po umoru naslednja: glede na to, da naj bi trupli zakopal domačin dan po umoru in da je bila januarja zemlja verjetno pomrzljena, je zmrznjeni trupli le površno zakopal (ljudski glas sporoča tudi, da je noge Ksenije Hribar zaradi majhnih dimenzij jame polomil), morda kakšne okončine tudi vrgel po strmem pobočju.«

Takrat nisem slišal, da bi kdo komentiral to, da so našli tako malo kosti. Morda je kdo omenil lisice, ki da so raznašale kosti?

Mesto, kjer sta bila zakopana zakonca Hribar (vdolbina na sredini slike, pod gozdno potjo).

Kraj izkopanega groba nad maško cerkvijo je označen s križem.

Pripoved domačina

V začetku oktobra 2017 me je pot spet zanesla k maški cerkvi. Tokrat me je spremljal domačin. Omenil sem mu, da sem dolgo živel s podatkom, da so krvniki zakonca Hribar po mučenju in umoru vrgli v vodnjak ob cerkvi. To je zanikal in dodal, da pa so v vodnjak vrgli neke druge ljudi, med njimi družinskega očeta iz Bašlja. Iz vode je celo štrlela okončina. Na pobudo sina umorjenega so pred kakšnimi petnajstimi leti organizirali vpogled v vodnjak. Izčrpali so vodo, v njem pa niso našli kosti, ampak le novodobne smeti. Dodal je, da kroži pripoved, da so nekaj pred tem verjetno vodnjak izpraznili in naj bi tam videli tudi helikopter. Pokazal mi je, kje je vodnjak (pod obzidjem cerkve), zatem pa še »grob« okoli sto metrov nad cerkvijo, kjer so leta 2015 našli nekaj kosti zakoncev Hribar. Omenil je tudi, da je na območju pod »grobom« nekoč našel ženski čevljev, ki naj bi bil Ksenijin.

Povedal mi je tudi, da je pred časom v Preddvoru opazoval enega od krivcev (umrl je leta 2017), ki je oprt na palico dolgo zrl proti cerkvi sv. Miklavža. Ta naj ne bi sodeloval pri umoru, ampak naj bi odločal.

Cerkev kot morišče

To so torej podatki, ki jih je premalo za dobro sklepanje in preveč, da tega ne bi počeli. Naj jih še enkrat omenim: govorica, da so zakonca Hribar po mučenju vrgli v vodnjak ob cerkvi, izkop z zelo pomanjkljivimi sledovi oziroma z veliko premalo kostmi, z lobanjama na čudnem mestu, zgodba o domačinu, ki naj bi imel zaradi zmrznjene zemlje težave pri zakopu trupel zakoncev Hribar, zato naj bi okončine polomil, da jih je spravil v plitvo jamo, podatek, da naj bi v vodnjak vrgli več drugih oseb, da naj bi vodnjak skrivnostno izpraznili, in to celo ob prisotnosti helikopterja, potem pa še izjemna freska sv. Uršule na slavočni steni v cerkvi.

Kaj je torej res? Seveda marsikaj. Očitno je tudi, da je bila maška cerkev sv. Miklavža morišče komunističnih vosovcev. Eden od njih je lani umrl v Preddvoru. ■